

Міхель Р. В.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної безпеки та стратегічних студій,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-438-5-64>

ЗМІНА ВЕКТОРУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Транскордонне співробітництво (ТКС) між Україною та державами-членами Європейського Союзу завжди відіграло значну роль для розвитку українських регіонів. Цього року виповнюється 20 років польсько-українському транскордонному співробітництву в рамках моделі територіального співробітництва ЄС.

Історія транскордонного співробітництва між Україною та ЄС починається з початку 1990-х років, коли Україна почала активно шукати співпрацю та партнерство з Європейським Союзом після здобуття незалежності від Радянського Союзу. У період з 1991 по 2006 рік в рамках програми TACIS було виділено близько 7 мільярдів євро на різні проекти, зосереджені на торгівлі, енергетиці, транспорті, навколишньому середовищі та регіональному розвитку. Співпраця набула особливого імпульсу після розширення ЄС у 2004 році, коли між Україною та ЄС появився безпосередній кордон.

Відтак, починаючи з 2004 року існувало два види програм. Перша внутрішня – INTERREG (на основі Європейського фонду регіонального розвитку) – спрямована на підтримку прикордонних регіонів ЄС у подоланні їхнього периферійного статусу та розвитку транскордонного співробітництва через внутрішні кордони. Друга зовнішня – в рамках Європейської політики сусідства – спрямована на підтримку співробітництва вздовж зовнішніх кордонів ЄС і побудові добросусідських відносин з партнерами з третіх країн (див. табл. 1).

У 2020 році завершилася чергова шестирічна програма ТКС між Україною, Польщею та Білоруссю. З точки зору бюджету, це була найбільша така програма Європейського інструменту сусідства на сухопутних кордонах ЄС. Програма на 2021-2027 роки спочатку була підготовлена у тристоронньому форматі, однак через використання білоруською владою мігрантів на зовнішніх кордонах ЄС та подальшу участь Білорусі у військовій агресії Росії проти України у 2022 році транскордонне співробітництво з Білоруссю призупинено. Тому Програма Interreg NEXT на 2021-2027 роки є двосторонньою [2].

**Структура та розподіл коштів,
виділених на ТКС в окремих програмах у 2004–2027 рр.**

Назва програми ТКС	2004-2006	2007-2013	2014-2020	2021-2027
Внутрішні кордони				
Південна Балтика	-	60,7	83,0	85,5
Польща – Саксонія	26,6	105,1	70,0	60,3
Бранденбургія – Польща	30,0	124,5	100,0	88,3
Макленбургія/Банденбургія – Польща	29,9	132,8	134,0	124,5
Чехія – Польща				
Польща – Словаччина	18,0	219,5	226,0	178,9
Литва – Польща	-	71,7	60,2	45,7
Зовнішні кордони				
Польща-Білорусь-Україна	37,8	186,2	183,0	-
Польща – Україна	-	-	-	214,4
Литва – Росія – Польща	24,2	124,2	-	-
Польща – Росія	-	-	37,5	-
Разом	177,0	1184,2	1072,3	930,1

Джерело: [1]

Як зазначає Н.В. Волкова (2023), військова агресія російської федерації проти України кинула виклик Європейському Союзу у питаннях, що впливають на європейську економічну стабільність, безпеку та демократію, крім того це також виклик позиції ЄС, як одному із головних гравців на міжнародній арені [3].

Зокрема, Європейська комісія (ЄК) вжила таких заходів:

- До березня 2022 року Комісія призупинила фінансування проектів з програм ТКС на 2014–2020 роки та процес програмування на 2021–2027 роки з Росією та Білоруссю через їхню явну підтримку військової агресії.

- У березні 2022 року було запущено ініціативу «Згуртованість для біженців у Європі» (CARE). Ця законодавча пропозиція була зосереджена на перерозподілі фондів згуртування ЄС для допомоги українським біженцям.

- До середини 2022 року Комісія запропонувала внести зміни до правил транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства (ENI CBC), маючи намір спрямувати кошти ENI CBC на українських біженців та допомогти бенефіціарам програми ЄС, які постраждали через призупинені угоди про фінансування.

- До серпня 2023 року додаткові асигнування в розмірі 48,5 мільйонів євро було офіційно спрямовано на програму Interreg NEXT Польща–Україна. Цей фонд було перерозподілено з припинених

програм Європейського територіального співробітництва, які раніше брали участь у Росії та Білорусі [4, с. 89].

Таким чином, програма Interreg NEXT на 2021-2027 охоплює чотири польських воєводства (Люблінське, Підкарпатське, Підляське та частину Мазовецького) та шість областей України (Волинську, Львівську, Закарпатську, Рівненську, Тернопільську та Івано-Франківську).

На її реалізацію Європейський Союз виділив 235,9 млн євро (з яких щонайменше 214,4 млн євро на проекти), а загальний бюджет становить понад 262 млн євро. Цілі Програми реалізуються у 6 основних пріоритетах: *довкілля, охорона здоров'я, туризм, співпраця, кордони, доступність* з використанням стратегічних великих інфраструктурних проектів, регулярних проектів та фондів малих проектів.

Роль Польщі в допомозі Україні на початку війни важко переоцінити. Після початку конфлікту східні воєводства Польщі – через свою географічну прилеглисть до епіцентру переміщення біженців – перетворилися на критичні гуманітарні та матеріально-технічні епіцентри, прихистивши значну кількість переміщених українців.

Активно реагуючи на це, керівництво Програми Interreg NEXT впровадило кілька ключових змін:

- модифікували існуючі протоколи, щоб дозволити неголовним бенефіціарам як з Польщі, так і з України функціонувати незалежно, дистанціювавши їх від афілійованих установ у Білорусі;

- після лютого 2022 року видатки, пов'язані з білоруськими бенефіціарами, були визнані незаконними;

- біженцям було надано доступ до інфраструктурні об'єкти та обладнання проектів;

- проекти транскордонного співробітництва були переглянуті, щоб краще задовольнити потреби біженців через програми інтеграції, мовну допомогу та спеціальні ініціативи для дітей;

- було запроваджено сім додаткових проектів на суму 4 673 936,4 євро, спрямовані на вирішення ескалації міграційної кризи [4, с. 90].

Таким чином, проекти, які спочатку були розроблені для сприяння регіональному розвитку, швидко адаптувалися для підтримки потоку біженців і переміщених осіб, продемонструвавши дивовижну стійкість. Інфраструктура та ресурси, спочатку виділені для цілей розвитку, були ефективно перепрофільовані для забезпечення необхідної підтримки ВПО. Наприклад, через проєкт L4U6 надана важлива медична допомога західним регіонам України. До медичних закладів Львова, Волині, Рівненщини та Закарпаття було доставлено чотири машини швидкої допомоги, чотири електрогенератори, 320 кліпс та 320 мультибандажних матеріалів. Проєкт забезпечив обладнання місцевих служб охорони здоров'я для ефективнішого вирішення надзвичайних ситуацій [2].

Ще одним яскравим прикладом адаптивності є проєкт «Країна рівних шансів», який спочатку був спрямований на підтримку людей з обмеженими можливостями в Замості, Польща, та Кременці, Західна Україна. З початком конфлікту фокус проєкту розширився на безпосередню допомогу біженцям. Команда сприяла безпечному переміщенню понад ста українських сімей з дітьми з інвалідністю до Польщі, надаючи їм довготривалий притулок та продовження реабілітації.

Таким чином, у багатогранній сфері глобальної геополітики нещодавня російська агресія в Україні підкреслила притаманну стійкість і адаптивність ініціатив ТКС, особливо вздовж польсько-українського кордону. Ці програми, спочатку створені для розвитку регіону, показали себе як життєво важливі інструменти, які вміло змінюються у відповідь на посилені гуманітарні та соціально-економічні потреби регіону.

Література:

1. Офіційний портал Програм європейського територіального співробітництва та Європейського інструменту сусідства. URL: <https://www.ewt.gov.pl> (дата звернення: 11.11.2024).
2. Офіційний портал Програми Interreg NEXT. URL: <https://pl-ua.eu/> (дата звернення: 11.11.2024).
3. Волкова, Н. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2023. No. (48). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-52>.
4. Wolodin, D., Wyporska, K. Twenty Years of Poland–Ukraine Cross-Border Cooperation: Reflections and Responses in the Wake of the Russian Military Aggression. *Space-Society-Economy*. 2024. No. (35). P. 75–95 DOI: <https://doi.org/10.18778/1733-3180.35.03>